

Відгук

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Сергієнко Віталія Петровича

«Особливості психофізичного та соціального розвитку молодших школярів в умовах спеціально організованої позашкільної рухової активності»
представлену на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення

Актуальність обраної теми. Погіршення стану здоров'я, фізичної підготовленості сучасних школярів та орієнтація педагогічної освіти України на досягнення відповідності європейським стандартам вимагає пошуку ефективних шляхів оновлення змісту, форм і методів фізичного виховання для вирішення даних завдань.

Чинна організація фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти недостатньо ефективна для підвищення рівня фізичного здоров'я, фізичної підготовленості та мотивації учнів до занять фізичною культурою і спортом.

У вирішенні зазначених проблем корисним має стати досвід і можливості позашкільних навчальних закладів, які завдяки варіативності, розмаїттю гуртків, студій, секцій, клубів за інтересами, спроможні реалізувати актуальні завдання з формування здорового способу життя, впроваджувати інноваційні підходи в організацію фізультурно-оздоровчої роботи з дітьми.

Особливу увагу треба звернути на залучення дітей молодшого шкільного віку до занять фізичної культури і спорту у закладах позашкільної освіти, у зв'язку з тим що цей віковий період є сензитивним для психофізичного й соціального розвитку дитини.

Тому актуальним є дослідження, які присвячені пошуку інноваційних підходів до організації системи фізичного виховання в умовах спеціально

організованої позашкільної освіти для вирішення питань покращення психофізичного розвитку та соціалізації молодших школярів.

Зв'язок роботи з науковими планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану НДР НУФВСУ за темою кафедри психології і педагогіки на 2016–2020 роки 2.19 «Технології психологічного супроводу та розвитку суб'єктів спортивної діяльності» (номер державної реєстрації 0116U001627). Роль автора полягала в науковому обґрунтуванні й розробці моделі спеціально організованої позашкільної рухової активності дітей молодшого шкільного віку та її складової – програми психофізичного і соціального розвитку молодших школярів на основі занять карате.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформованих у дисертації, їх достовірність і новизна, повнота їх викладу в опублікованих працях. Обґрунтованість та достовірність результатів дослідження обумовлені сукупністю методологічних і теоретичних позицій дослідження; теоретико-методологічною обґрунтованістю концепції дослідження; аналізом сучасних підходів до вирішення проблеми; організацією експериментальної роботи з використанням комплексу методів дослідження, адекватних об'єкту і предмету, меті і завданням дисертаційного дослідження, практичною апробацією; статистичною обробкою отриманих результатів та позитивним ефектом від втілення.

Результати дослідження носять об'єктивний характер за кількістю школярів. Усього до дослідження було залучено 257 школярів віком 9–10 років та 17 класних керівників. У формувальному експерименті взяли участь 60 осіб із яких 30 хлопчиків і 30 дівчаток.

Сформульовані висновки у повній мірі відображають зміст проведених досліджень і відповідають завданням.

Основні положення дисертаційної роботи опубліковано в 11 наукових працях, із яких 6 статей представлено у фахових виданнях України, включених до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus. За

матеріалами дослідження також опубліковано 4 праці апробаційного характеру та 1, що додатково відображає результати дослідження.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити й експериментально перевірити модель спеціально організованої позашкільної рухової активності дітей молодшого шкільного віку.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретико-методичний аналіз проблеми спеціально організованої рухової активності як засобу психофізичного та соціального розвитку молодших школярів.

2. Дослідити особливості психофізичного й соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку залежно від організації рухової активності.

3. Обґрунтувати та розробити структуру і зміст моделі спеціально організованої позашкільної рухової активності та її складової – програми психофізичного й соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку на основі занять карате.

4. Експериментально перевірити ефективність розробленої моделі спеціально організованої позашкільної рухової активності та програми психофізичного й соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку на основі занять карате.

Об'єкт дослідження – рухова активність дітей молодшого шкільного віку.

Предмет дослідження – модель спеціально організованої позашкільної рухової активності дітей молодшого шкільного віку.

Методи дослідження. Теоретичний аналіз, синтез, порівняння і систематизація наукових джерел використовувалися з метою вивчення проблеми спеціально організованої рухової активності як засобу психофізичного й соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку. Визначено теоретико-методичні засади рухової активності, проаналізовано спеціально організовану рухову активність у системі фізичного виховання молодших школярів, виділено особливості їх психофізичного й соціального

розвитку, розкрито значення спеціально організованої позашкільної рухової активності на основі занять карате як засобу психофізичного та соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку. Проведений теоретичний аналіз та узагальнення фактичного матеріалу, сучасного практичного досвіду дали змогу розкрити актуальність теми дослідження, конкретизувати мету, завдання і спрямованість педагогічного експерименту, розробити зміст комплексної програми дослідження.

Одним з основних методів дослідження був педагогічний експеримент, що передбачав констатувальний, формувальний і контрольний етапи. Констатувальний етап спрямований на дослідження показників та особливостей психофізичного й соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку. Під час формувального етапу обґрунтовано, розроблено і впроваджено модель спеціально організованої позашкільної рухової активності та програму психофізичного й соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку на основі занять карате як її складову. Контрольний етап експерименту був спрямований на оцінку їх ефективності. Застосування методу педагогічного спостереження дало змогу проаналізувати дії досліджуваних у різноманітних ситуаціях у процесі тренувальних занять із карате, визначити вплив різних смислових завдань експериментатора на ефективність виконання дій школярами під час проведення експерименту. За допомогою педагогічного моделювання було розроблено модель спеціально організованої позашкільної рухової активності дітей молодшого шкільного віку.

Для оцінки рівня фізичної підготовленості було використано педагогічне тестування, а саме батарею тестів, що характеризує рівень розвитку таких фізичних якостей: 1) сила – підтягування на перекладині (хлопчики), згинання і розгинання рук в упорі лежачи (дівчатка), кількість разів; 2) гнучкість – нахил з положення сидячи (см); 3) координаційні здібності – човниковий біг 4×9 м (с); 4) швидкість – біг 30 м (с). Координація й точність рухів молодших школярів нами оцінювалася за допомогою тестів,

що передбачали попадання в мішень після виконання перекидів, обертань, підкидань і ловлі тенісного м'яча, стоячи на одній нозі, також було обрано тести, що характеризують швидкість простої та складної рухової реакції.

Оцінка фізичного стану здійснювалася за допомогою медико-біологічних методів. Антропометричні дослідження молодших школярів проводилися стандартним обладнанням за загальноприйнятими уніфікованими методиками. Під час визначення методик оцінки здоров'я в досліджуваних перевагу надавали найбільш адекватним, інформативним і таким, що дають можливість за короткий проміжок часу охопити досліджувану групу дітей молодшого шкільного віку. Для оцінки фізичної роботоздатності використовувалася функціональна проба Руф'є. Для визначення відповідності маси тіла довжині тіла – індекс Кетле. Оцінка рівня фізичного здоров'я проводилася з визначенням таких параметрів: силового індексу, індексу маси тіла, індексу Робінсона, час відновлення частоти серцевих скорочень після 20 присідань за 30 с.

Соціологічні методи дослідження, зокрема анкетування, використовувалося з метою вивчення поведінки дітей молодшого шкільного віку, їх інтересів і зайнятості в позашкільний час, морально-етичної орієнтації та мотивації до занять, участі в дослідницькій діяльності, конкурсах та олімпіадах, особливостей соціального й психічного розвитку (сприйняття, уваги, зорової та слухової пам'яті, мовлення).

Методи психодіагностики, зокрема 4-хвилинна дозована коректурна проба Анфімова була застосована з метою вимірювання рівня розумової працездатності молодших школярів. За її допомогою визначалися кількісні та якісні показники працездатності учнів, зокрема обсяг роботи (кількість переглянутих знаків за 4 хв.), кількість допущених помилок, коефіцієнт розумової продуктивності.

Для визначення шкільної мотивації та адаптації дітей до занять позашкільною руховою активністю нами використано проєктивну методику «Дерево». Інтерпретація позицій, яким надавав перевагу учень, давала змогу

оцінити особистісний адаптаційний потенціал молодшого школяра, його домінуючі мотиваційні чинники, а також співвіднести його реальне й ідеальне положення в середовищі однолітків.

Систематизація матеріалу та математична обробка були виконані за допомогою пакету програмного забезпечення «Microsoft Office Excel 2010» (США) і «Statistica 8.0» (StatSoft). Для оцінки значущості між показниками використовувалися параметричний t-критерій Стьюдента та непараметричний критерій Вілкоксона.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що:

- уперше теоретично обґрунтовано й розроблено модель спеціально організованої позашкільної рухової активності дітей молодшого шкільного віку, складовими якої визначено мету, завдання, методологічні підходи, педагогічні умови, принципи, етапи та програму психофізичного й соціального розвитку молодших школярів;

- уперше визначено особливості соціального розвитку молодших школярів у процесі фізичного виховання засобами карате, а саме: формування внутрішньої позиції школяра, особливості формування взаємостосунків, формування ставлення до себе та навколишніх, засвоєння нових соціальних ролей, засвоєння соціальних норм і правил, формування соціальної компетентності;

- удосконалено програму психофізичного й соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку в умовах спеціально організованої позашкільної рухової активності на основі занять карате, що містить шість блоків (пізнавальний, блок загальної фізичної підготовки, блок спеціальної фізичної підготовки, технічний блок (блок технічної підготовки), соціально-комунікативний блок, блок тестування);

- уточнено поняття «соціальний розвиток молодшого школяра» як становлення та розвиток особистості, що має безперервний характер, відбувається у процесі соціалізації й результатом якого є кількісні та якісні

новоутворення у вигляді соціальних знань, умінь, якостей і властивостей особистості, опанування нових соціальних ролей, набуття соціального досвіду й досягнення соціального статусу;

– розширено уявлення про особливості психофізичного та соціального розвитку молодших школярів в умовах спеціально організованої позашкільної рухової активності;

– отримали подальший розвиток дані про позитивний вплив спеціально організованої позашкільної рухової активності, зокрема занять карате, на показники психофізичного й соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку.

Практична значущість роботи полягає в можливості широкого застосування теоретичних положень і практичних результатів проведеного дослідження в організації процесу фізичного виховання молодших школярів в умовах закладів початкової освіти, позашкільної освіти, організації їх рухової активності. Запропонована модель спеціально організованої позашкільної рухової активності та її складова – програма психофізичного й соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку в умовах спеціально організованої позашкільної рухової активності на основі занять карате можуть бути використані педагогами та тренерами позашкільних освітніх організацій. Вона сприяє підвищенню рівня фізичної підготовленості, фізичної роботоздатності молодших школярів, їх соціалізації, задоволенню потреби в руховій активності в позанавчальний час. Позитивний ефект засвідчено відповідними актами.

Результати дисертаційного дослідження впроваджено у практику навчального процесу з фізичної культури середньої загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів № 126, спеціалізованої школи І–ІІІ ступенів № 87 імені О. Довженка, ДЮСШ «Сузір'я» м. Києва, освітній процес Національного університету фізичного виховання і спорту України, зокрема доповнено навчально-методичні матеріали дисциплін «Педагогіка», «Психологія спорту і фізичного виховання», «Вікова та педагогічна психологія», «Соціальна

психологія», «Корекційна педагогіка», що підтверджено відповідними актами впровадження.

Особистий внесок здобувача у спільних публікаціях полягає в обґрунтуванні актуальності досліджуваної проблематики, визначенні напряму дослідження та аналізі наукових даних, визначенні мети, об'єкта, предмета і завдань дослідження, організації та проведенні педагогічного експерименту, систематизації й інтерпретації отриманих даних, формулюванні висновків. У публікаціях у співавторстві здобувачу належать пріоритети в організації дослідження, аналізі, обговоренні фактичного матеріалу, інтерпретації отриманих результатів та їх узагальненні.

Результати наукових досліджень було представлено на 5 міжнародних і 2 Всеукраїнських конференціях.

Оцінка змісту дисертації, її завдання в цілому та ідентичності змісту автореферату і основних положень дисертації. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел (319 найменувань, із них 21 – іноземною мовою), 7 додатків на 13 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 259 сторінок, основний текст роботи подано на 200 сторінках. Дисертація містить 26 таблиць та 32 рисунки.

Автореферат відповідає змісту дисертації і розкриває основні положення дисертації

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, вказано на зв'язок роботи з науковими планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, основні методологічні засади дослідження; розкрито наукову новизну та практичну значущість одержаних результатів, визначено особистий внесок здобувача в опублікованих у співавторстві наукових працях; подано інформацію про апробацію і впровадження результатів дослідження, окреслено етапи дослідження та визначено кількість публікацій автора за темою дисертації.

У першому розділі **«Теоретико-методичний аналіз проблеми спеціально організованої рухової активності як засобу психофізичного та**

соціального розвитку молодших школярів» представлений аналіз науково-методичної літератури щодо проблеми вдосконалення спеціально організованої рухової активності у вирішенні завдань підвищення психофізичного та соціального розвитку дітей.

Визначення теоретико-методичних засад рухової активності дітей молодшого шкільного віку, передбачає вивчення психофізичної регуляції рухів і дій, що становить основу рухової активності людини. Автором проаналізовано наукові теорії провідних вітчизняних і зарубіжних учених, які складають методологічну основу дослідження.

Значна увага приділена ролі рухової активності в забезпеченні оптимального психофізичного і соціального розвитку молодших школярів, у зв'язку з тим, що дана вікова група – це етап інтенсивного фізичного, психічного, інтелектуального й соціального розвитку.

В даному розділі проведено аналіз впливу занять карате – як виду який має значний вплив на покращення психофізичного і соціального розвитку дітей молодшого шкільного. Автором зазначається, що заняття карате сприяють інтелектуальному, емоційно-вольовому, морально-етичному розвитку, формуванню внутрішньої позиції школяра та соціальної компетентності.

Розкрито значення та форми спеціально організованої рухової активності молодших школярів, яка сприяє досягненню оптимальних норм рухової активності для забезпечення високого рівня функціонування всіх систем організму та покращення здоров'я дітей.

Теоретичний аналіз наукових досліджень дозволив визначити проблему, яка полягає у науковому обґрунтуванні структури та змісту моделі спеціально організованої позашкільної рухової активності дітей молодшого шкільного віку, яка спрямована на покращення психофізичного та соціального розвитку.

У другому розділі **«Методи та організація дослідження»** обґрунтовано методи, що були використані у процесі дослідження, їх

доцільність щодо об'єкта, предмета, мети та завдань роботи, описано організацію дослідження й контингент досліджуваних.

Для вирішення поставлених у роботі завдань використовувалися такі методи: теоретичний аналіз, синтез, порівняння та систематизація наукових джерел; соціологічні методи (анкетування); педагогічні методи (спостереження, самоспостереження, педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний етапи), педагогічне тестування, педагогічне моделювання); медико-біологічні методи (антропометричні вимірювання, фізіологічні методи, проба Руф'є); методи психодіагностики (коректурна проба Анфімова, проєктивна методика «Дерево»); методи математичної статистики.

Дослідження проводилося на базі спеціалізованої школи I–III ступенів № 87 імені О. Довженка Голосіївського району м. Києва, середньої загальноосвітньої школи I–III ступенів № 126 Дніпровського району м. Києва та дитячо-юнацької спортивної школи «Сузір'я» м. Києва. Дослідження органічно включалось у процес занять із фізичної культури та спортивної секції карате, не змінюючи його структури, а стосуючись лише змісту. Усього до дослідження було залучено 257 школярів віком 9–10 років та 17 класних керівників.

Відповідно до поставлених завдань дисертаційна робота виконувалася протягом 2015–2020 років у чотири етапи.

На першому етапі (вересень 2015 р. – травень 2016 р.) було вивчено проблему спеціально організованої рухової активності в науковій літературі, теоретичні аспекти психофізичного та соціального розвитку молодших школярів в умовах спеціально організованої рухової активності.

Другий етап дослідження (червень 2016 р. – грудень 2016 р.) присвячений проведенню констатувального етапу педагогічного експерименту, мета якого полягала у виявленні особливостей психофізичного та соціального розвитку молодших школярів залежно від змісту й організації спеціально організованої позашкільної рухової активності.

На третьому етапі (січень 2017 р. – березень 2018 р.) проведено формувальний етап педагогічного експерименту, сутність якого становили розробка й упровадження моделі спеціально організованої позашкільної рухової активності дітей молодшого шкільного віку. До участі у цьому етапі експерименту було залучено 60 осіб, із яких 30 хлопчиків і 30 дівчаток.

Четвертий етап дослідження (квітень 2018 р. – жовтень 2020 р.) присвячено експериментальній перевірці ефективності моделі спеціально організованої позашкільної рухової активності дітей молодшого шкільного віку, кількісній та якісній оцінці експериментальних даних, з'ясуванню особливостей, що детермінують психофізичний і соціальний розвиток молодших школярів, які займаються в секції карате, формулюванню висновків та підготовці рукопису дисертації. Дисертаційну роботу було підготовлено до апробації й офіційного захисту.

У третьому розділі **«Дослідження психофізичного та соціального розвитку молодших школярів в умовах спеціально організованої рухової активності»** представлено результати констатувального експерименту з визначенням показників психофізичного розвитку дітей.

В ході дослідження було проведено анкетування молодших школярів, в результаті якого було виділено 3 групи дітей.

До першої ввійшли діти, у яких спеціально організована позашкільна рухова активність відсутня (51,36 % – 132 особи, із них 58 хлопчиків і 74 дівчинки), тобто обмежується заняттями фізичною культурою на уроках у школі, іграми на перервах, іграми з друзями вдома. Другу групу склали діти, у яких спеціально організована позашкільна рухова активність носить оздоровчий характер (10,90 % – 28 осіб, із них 14 хлопчиків і 14 дівчаток). Вони віддають перевагу заняттям із малювання, музики, іноземних мов, а також відвідують секції танців, плавання тощо 2 рази на тиждень, але їхні заняття не передбачають змагальної діяльності. До третьої групи ввійшли молодші школярі, які займаються у спортивних секціях 3 рази на тиждень

(37,74 % – 97 осіб, із них 67 хлопчиків і 30 дівчаток), їх рухова активність носить цілеспрямований та організований характер.

Дослідження соматометричних і фізіометричних показників показало їх відповідність віковому розвитку, показники індексу Кетле та індексу Робінсона знаходяться на рівні нижче середнього.

Порівняльний аналіз показників психофізичного розвитку дітей молодшого шкільного віку, які мають різні рівні рухової активності, свідчить, що діти, які займаються в спортивних секціях показники кращі результати фізичної підготовленості, рівня фізичної роботоздатності.

Протягом експерименту було визначено позитивний вплив спеціально організованої рухової активності на успішність соціалізації школярів і їх активність у соціальному житті.

За результатами самооцінки дітей різних груп визначено, що найбільша кількість дітей, які мають адекватну самооцінку, легко налагоджують соціальні контакти, дружні взаємовідносини в колективі, розвинені лідерські якості, сформовану внутрішню позицію та мотивацію до навчальної діяльності виявлено у групі дітей, які займаються в спортивних секціях у порівнянні з групами, у яких організована позашкільна активність відсутня або носить оздоровчий характер.

Результати оцінки психофізичних здібностей досліджуваних осіб вказують на те, що в молодших школярів, які займаються у спортивних секціях, швидкість простої та складної рухової реакції, координація й точність рухів розвинені краще, порівнюючи зі школярами, у яких спеціально організована позашкільна рухова активність носить оздоровчий характер або відсутня.

В даному розділі автором також обґрунтовані засоби спеціально організованої позашкільної рухової активності для розвитку психофізичної, емоційної, комунікативної та поведінкової сфер молодшого школяра.

Результати констатувального експерименту були покладені в основу обґрунтування й розробки моделі спеціально організованої позашкільної рухової активності.

У четвертому розділі **«Обґрунтування, розроблення та оцінювання ефективності моделі спеціально організованої позашкільної рухової активності дітей молодшого шкільного віку»** представлено результати формувального експерименту.

Автором розкривається структура та зміст моделі спеціально організованої позашкільної рухової активності для молодшого шкільного віку. Структурними елементами представленої моделі є мета, завдання, методологічні підходи, педагогічні умови, принципи, етапи та програма психофізичного й соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку.

В даному розділі значна увага приділена обґрунтуванню педагогічних умов, реалізації моделі спеціально організованої позашкільної рухової активності, до яких віднесено взаємодія соціальних інститутів (дитячо-юнацька спортивна школа – заклад загальної середньої освіти (школа) – сім'я – спортивна команда (колектив)); мотивування дітей до занять спеціально організованою позашкільною руховою активністю; спрямування змісту тренувальних занять на психофізичний і соціальний розвиток молодших школярів; упровадження програми психофізичного та соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку в умовах спеціально організованої позашкільної рухової активності на основі занять карате; використання об'єктивних критеріїв, методів і методик для оцінювання показників психофізичного й соціального розвитку молодших школярів; кваліфікованість тренера з виду спорту.

Вирішенню завдань психофізичного та соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку сприяло впровадження програми на основі занять карате, яка включала шість блоків, а саме: пізнавальний, блок загальної фізичної підготовки, блок спеціальної фізичної підготовки, технічний блок (блок технічної підготовки), соціально-комунікативний блок, блок

тестування.

Кожний блок включає спеціальні засоби та методи, які спрямовані на вирішення завдань програми психофізичного й соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку, а саме: підвищення фізичної роботоздатності і фізичної підготовленості, розвиток психомоторних якостей, пізнавальних здібностей, сприяння інтелектуальному, морально-етичному розвитку дітей, формування позитивного ставлення до себе та навколишніх; формування внутрішньої позиції; розвиток пізнавальних інтересів; набуття вмінь соціальної взаємодії, побудови міжособистісних стосунків; формування адекватної самооцінки, упевненості в собі, мотивації на досягнення та успіх, подолання перешкод; залучення молодших школярів до занять спортом, формування здорового способу життя; задоволення потреби дітей у руховій активності; формування соціальної компетентності.

В ході перевірки ефективності моделі спеціально організованої позашкільної рухової активності виявлено позитивні зміни в показниках фізичної роботоздатності дітей молодшого шкільного віку, зокрема кількість хлопчиків, які мали її задовільний рівень, зменшилася на 13,4 %, а тих, які мали середній і добрий рівні, збільшилася на 10,0 % та 3,4 % відповідно. Більш значущі зміни зафіксовані під час оцінки фізичної роботоздатності дівчаток, серед яких на контрольному етапі експерименту не було виявлено тих, чий рівень фізичної роботоздатності оцінювався як задовільний. Натомість кількість дівчаток із середнім рівнем фізичної роботоздатності збільшилася на 20,0 %, а з добрим – на 10,0 %. Високий рівень констатовано у 23,4 % дівчаток, залучених до дослідження.

Оцінка показників функціонального стану серцево-судинної системи молодших школярів засвідчила покращення показників ЧСС у досліджуваних обох статей.

Аналіз показників фізичної підготовленості показав більш високі оцінки у розвитку таких фізичних якостей, як сила, гнучкість, швидкість у хлопчиків та гнучкість і сила в дівчаток. Зафіксована позитивна динаміка

рівня фізичної підготовленості в досліджуваних обох статей з незадовільного на добрий рівень.

Установлено статистично достовірне покращення швидкості простої рухової реакції хлопчиків ($p < 0,05$), про що свідчать результати виконання ними рухових тестів. Попри відсутність статистично значущих відмінностей у результатах тестів, що характеризують швидкість складної рухової реакції, координацію й точність рухів молодших школярів обох статей ($p > 0,05$), отримані дані переконливо свідчать про позитивну динаміку оцінених якостей.

Виявлено достовірні зміни у показниках розумової працездатності.

Позитивні зміни визначені в соціальному розвитку молодших школярів. Кількість хлопчиків, які ототожнюють себе з позицією, що характеризує товариськість і дружню підтримку в міжособистісних стосунках, збільшилася з 6,7 % на констатувальному до 53,3 % на контрольному етапі дослідження, дівчаток – з 6,7 % до 73,3 % відповідно. Завдяки заняттям карате у 3,3 % школярів та 6,7 % школярок сформувалася чітка установка на лідерство. Мотивація на розваги у хлопчиків знизилася з 30,0 % до 10,0 %. Із 10,0 % дівчаток, яким була притаманна замкнутість і тривожність, а також 3,3 %, позиція яких характеризувалася відстороненістю, 6,7 % школярок змінили її на стан комфорту й повної адаптованості до соціального середовища. Серед хлопчиків такий стан продемонстрували 23,3% осіб.

Отримані автором дані свідчать про ефективність моделі спеціально організованої позашкільної рухової активності та її складової програми психофізичного й соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку.

У п'ятому розділі **«Аналіз та узагальнення результатів дослідження»** проведено узагальнення теоретичного аналізу й експериментальних даних, сформовано основні результати дослідження, розкрито теоретичну та практичну значущість роботи. У процесі дослідження було отримано й висвітлено дані, що підтверджують, доповнюють наявні

наукові доробки, та абсолютно нові результати з представленої проблеми. Отже, у результаті дослідження автором:

– розширено дані О. Ажиппо, Т. Дорофєєвої, Т. Руцької (2011), О. Власюк (2006), Г. Вороніна, Т. Малих, М. Авдєєвої (2009), Л. Заєць, Б. Мицкан (2006), О. Головатї (2012), С. Присажнюк (2014) щодо особливостей фізичного розвитку, фізичної підготовленості та роботоздатності дітей молодшого шкільного віку;

– доповнено дані С. Бублик (2012), Ю. Васькова (2011), Т. Герлянд (2007), О. Єфременко (2016), Г. Коберник (2011) про особливості соціального розвитку молодших школярів; підходи Я. Верешко (2016), Т. Віленської (2009, 2011), Н. Гончарової, Г. Бутенко (2016), І. Городинської (2008), О. Нєворової (2007) щодо вдосконалення процесу фізичного виховання молодших школярів;

– подальшого розвитку набули наукові результати М. Авдєєнка, М. Монахова (2016), В. Авраменко, В. Голуб (2009), О. Андрєєвої, М. Чернявського (2009), В. Андріанова, Т. Андріанова, Н. Макаренко (2007), Г. Бутенко (2016), О. Демідова, О. Люльченко (2016) про позитивний вплив спеціально організованої рухової активності, зокрема занять карате, на показники психофізичного й соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку.

Абсолютно новими даними, отриманими автором у процесі дослідження, є такі:

– теоретичне обґрунтування та розробка моделі спеціально організованої позашкільної рухової активності, складовими якої визначено мету, завдання, методологічні підходи, принципи, етапи реалізації. Серцевину моделі складає програма психофізичного й соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку в умовах спеціально організованої позашкільної рухової активності на основі занять карате;

- визначення педагогічних умов, що забезпечують ефективну реалізацію моделі спеціально організованої позашкільної рухової активності дітей молодшого шкільного віку;
- розробка структури та змісту програми позашкільних занять карате, спрямованої на психофізичний і соціальний розвиток молодших школярів;
- визначення особливостей соціального розвитку молодших школярів у процесі фізичного виховання засобами карате;
- уточнення поняття «соціальний розвиток молодшого школяра» як становлення та розвиток особистості, що має безперервний характер, відбувається у процесі соціалізації й результатом якого є кількісні та якісні новоутворення у вигляді соціальних знань, умінь, якостей і властивостей особистості, опанування нових соціальних ролей, набуття соціального досвіду й досягнення соціального статусу.

Загалом дисертаційна робота Сергієнко Віталія Петровича за темою: «Особливості психофізичного та соціального розвитку молодших школярів в умовах спеціально організованої позашкільної рухової активності» написана українською мовою із дотриманням наукового стилю, що відзначається адекватним застосуванням термінологічного апарату. Робота є цілісною і характеризується тематичною повнотою та розкриттям головної наукової ідеї автора. Надалі у роботі наукові та практичні положення логічні та достатньо обґрунтовані. Викладені ідеї та розробки, що належать співавторам чи іншим авторам, та критичний аналіз наукових поглядів інших авторів мають посилання на джерела.

Зміст автореферату відповідає основним положенням дисертації.

В цілому позитивно оцінюючи дисертацію, слід відзначити окремі недоліки та зауваження:

1. У I розділі не приділено достатньої уваги аналізу сучасних наукових джерел (за останні 5 років).

2. В розділі 1.3. «Особливості психофізичного та соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку» необхідно було б провести аналіз наукових

досліджень, які стосуються покращенню психофізичного та соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку засобами фізичного виховання.

3. В розділі 1.4. «Спеціально організована позашкільна рухова активність на основі занять карате як засіб психофізичного та соціального розвитку дітей молодшого шкільного віку» автор зосереджує увагу на позитивному впливі занять карате на покращення фізичного стану дітей, але недостатньо уваги приділено проблемним питанням, які стосуються вдосконаленню програми занять із застосуванням засобів карате щодо психофізичного та соціального розвитку дітей.

4. Формулювання окремих питань в анкеті не дає змогу дітям чітко дати відповідь й ускладнює отримання достовірної інформації щодо особливостей організації рухової активності дітей молодшого шкільного віку.

5. На наш погляд, для визначення особливостей рухової активності дітей необхідно було б застосувати спеціальні методи, які дають змогу визначити її обсяг.

6. Не з'ясовано за яким методом автор визначив оздоровчий характер рухової активності дітей молодшого шкільного віку в одній із груп на основі анкетування дітей?

7. Зміст розділу 3.4. «Засоби спеціально організованої позашкільної рухової активності для розвитку психофізичної, емоційної, комунікативної та поведінкової сфер молодшого школяра» доцільно було б розкрити у 1 розділі.

8. У висновках до III розділу треба було б виділити проблеми в організації позашкільної рухової активності дітей молодшого шкільного віку для обґрунтування моделі спеціально організованої позашкільної рухової активності.

9. У моделі спеціально організованої позашкільної рухової активності дітей молодшого шкільного віку рис. 4.1. не представлено форми організації занять з фізичного виховання.

10. У V розділі недостатньо приділено уваги порівняльному аналізу отриманих автором даних з результатами досліджень інших учених, особливо

це стосується підходів щодо організації позашкільної роботи з фізичного виховання.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.
Дисертаційна робота «Особливості психофізичного та соціального розвитку молодших школярів в умовах спеціально організованої позашкільної рухової активності» Сергієнко Віталія Петровича має достатнє теоретичне й практичне значення і є самостійним завершеним науковим дослідженням, де висвітлено нові науково обґрунтовані результати, що розв'язують важливі наукові завдання – психофізичного та соціального розвитку молодших школярів в умовах спеціально організованої позашкільної рухової активності.

За актуальністю порушеної проблеми, новизною отриманих результатів та практичним значенням дисертація Сергієнко В.П. відповідає вимогам п. 11 «Порядку присудження наукових ступенів» затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами), а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.02 – Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення.

Офіційний опонент:

доктор наук з фізичного виховання і спорту,

професор, проректор з наукової діяльності

Придніпровської державної академії

фізичної культури і спорту

Н.В. Москаленко

Підпис Москаленко Н.В. засвідчую:

начальник відділу кадрів

Н.І. Дем'янова

